

Науково-виробничий рецензований журнал

виходить щоквартально

Головний редактор:**А. К. Досенко,**

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

Редакційна колегія:**Соціальні комунікації****Бессараб А. О.,** доктор наук із соціальних комунікацій, доцент (заступник головного редактора)**Богуславський О. В.,** доктор наук із соціальних комунікацій, професор**Гиріна Т. С.,** доктор наук із соціальних комунікацій, доцент**Женченко М. І.,** доктор наук із соціальних комунікацій, доцент**Зелінська Н. В.,** доктор філологічних наук, професор**Зикун Н. І.,** доктор наук із соціальних комунікацій, професор**Ковпак В. А.,** доктор наук із соціальних комунікацій, доцент**Лизанчук В. В.,** доктор філологічних наук, професор**Пенчук І. Л.,** доктор наук із соціальних комунікацій, професор**Пономаренко Л. Г.,** доктор наук із соціальних комунікацій, професор**Поплавська Н. М.,** доктор філологічних наук, професор**Теремко В. І.,** доктор наук із соціальних комунікацій, доцент**Фінклер Ю. Е.,** доктор філологічних наук, професор**Холод О. М.,** доктор філологічних наук, професор**Бондаренко І. С.,** кандидат філологічних наук, доцент**Кіца М. О.,** кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент**Козирицька С. А.,** кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент**Мудра І. М.,** кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент**Полєжаєв Ю. Г.,** кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент**Хітрова Т. В.,** кандидат філологічних наук, доцент**Соціологія****Зоська Я. В.,** доктор соціологічних наук, професор (заступник головного редактора)**Гордієнко Н. М.,** доктор соціологічних наук, доцент
Позднякова-Кирбят'єва Е. Г., доктор соціологічних наук, професор**Іноземні члени редакційної колегії:****В. Івченков,** доктор філологічних наук, професор (Республіка Білорусь)**С. Харитоновна,** кандидат філологічних наук, доцент (Республіка Білорусь)**О. Синовець,** доктор філософії в галузі соціології (Республіка Польща)**Б. Плішка,** доктор філософії в галузі політології (Республіка Польща)**Рагімлі Руслан Гігал огли,** кандидат історичних наук, доцент (Азербайджан)DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.1\(45\)](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.1(45))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук із **соціальних комунікацій,**

спеціальність 061

(Наказ МОН України від 02.07.2020),

доктора і кандидата **соціологічних наук,****спеціальність 054**

(Наказ МОН України від 24.09.2020)

Категорія Б**Засновник:****Класичний приватний університет**Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації

Серія КВ № 16369-4841Р від 10.02.2010

Видавець:**Класичний приватний університет**Свідоцтво Державного комітету телебачення
та радіомовлення Українипро внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК № 3321 від 25.11.2008

Журнал ухвалено до друку вченою радою

Класичного приватного університету

24 лютого 2021 р., протокол № 5Усі права захищені. Повний або частковий передрук
і переклади дозволено лише за згодою автора
і редакції. При передрукуванні посилання на журнал
"ДЕРЖАВА та РЕГІОНИ."СЕРІЯ: СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ"
обов'язкове.За повноту та достовірність
викладених фактів і положень
відповідальність несуть автори публікацій.

Редактор: А. О. Бессараб

Технічний редактор: Ю. В. Бабич

Дизайнер обкладинки: Я. В. Зоська

Адреса редакції:Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 706
Телефони/факс: (0612) 220-58-42, 63-99-73

Здано до набору 22.02.2021

Підписано до друку 10.03.2021

Формат 60×84/8. Ризографія. Тираж 300 пр. Замовлення № 1-21Ж.

Виготовлено на поліграфічній базі
Класичного приватного університету

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

<i>Ю. О. Алексеєнко</i> СОЦІАЛЬНО-МЕРЕЖЕВІ СПІЛЬНОТИ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	4
<i>М. В. Бутиріна, Є. О. Бабенко</i> РИТОРИЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РАНЬОХРИСТИЯНСЬКИХ АПОЛОГІЙ.....	11
<i>A. Girman, N. Kodatska</i> INTERNATIONAL REGIONAL STUDIES: COMMUNICATION ASPECT	18
<i>В. М. Супрун</i> СОЦІАЛЬНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ FASHION-ЖУРНАЛІСТИКИ	24

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЖУРНАЛІСТИКИ

<i>А. О. Бессараб, Т. С. Гиріна</i> ПЕРШЕ ДИТЯЧЕ ТАЛАНТ-ШОУ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО РАДІО.....	29
<i>О. В. Гресько, Т. Г. Грабажей</i> СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ МОВЛЕННЯ НА ТЕЛЕКАНАЛІ UA: ПЕРШИЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІЄВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ.....	37
<i>Н. І. Зражевська</i> «ХАОС» ТА «СКЛАДНІСТЬ» ЯК СИСТЕМАТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ.....	43
<i>С. А. Козиряцька</i> УКРАЇНСЬКИЙ МЕДІАПРОСТІР У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ: РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ	54
<i>А. К. Павлова, А. Д. Криворучко</i> ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ НОВИНИ В ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ: СПОСІБ ВІДБОРУ ТА ПОДАЧІ МАТЕРІАЛУ (НА ПРИКЛАДІ ГАЗЕТИ «ДЕНЬ»).....	62

ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ

<i>Х. С. Копильчак</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОТИ ФАНАТІВ МАЛЬОПИСІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	68
---	----

ПРИКЛАДНІ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>І. С. Бондаренко</i> СВЯТО ЯК КОМУНІКАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ КОНСТРУЮВАННЯ ІДЕОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ РАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СОЦІОІНЖЕНЕРНИЙ ПІДХІД.....	75
<i>К. О. Горська</i> ВІД КОНКУРЕНЦІЇ ДО ПАРТНЕРСТВА: МОДНИЙ МЕДІАТРЕНД ЧИ РИНКОВА НЕОБХІДНІСТЬ?.....	80
<i>Н. В. Зелінська</i> РОЛЬ РЕКЛАМИ У ВИХОВАННІ/ФОРМУВАННІ «НОВОГО ЧИТАЧА»: ДОВЕДЕНО ІВАНОМ ТИКТОРОМ (ДО 125-РІЧЧЯ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВЦЯ).....	88
<i>О. Б. Русецька</i> ЗВ'ЯЗОК АВТОР – СПОЖИВАЧ У РЕКЛАМНОМУ ПРОДУКТІ (НА МАТЕРІАЛІ ВІЛЬНОГО АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)	96

МЕДІАОСВІТА

<i>Г. А. Ермолаєва</i> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	102
<i>Н. М. Миколаєнко</i> ІНФОРМАЦІЙНО-МЕДІЙНИЙ ПРОСТІР: ДО ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ	108

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЖУРНАЛІСТИКИ

УДК 316.77:070:654.195:314.743

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.1\(45\).5](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.1(45).5)

А. О. Бессараб

доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
професор кафедри спеціальної педагогіки та спеціальної психології
e-mail: staicy@ukr.net, ORCID: 0000-0003-3155-5474, Scopus Author ID: 57211852356
КЗВО «Хортицька національно-реабілітаційна академія» ЗОР
вул. Наукове містечко, 59 (острів Хортиця), м. Запоріжжя, 69017, Україна

Т. С. Гиріна

доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри журналістики, української філології та культури
e-mail: hirinatetyana@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1587-8767
Національний університет державної фіскальної служби України
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, 08201, Україна

ПЕРШЕ ДИТЯЧЕ ТАЛАНТ-ШОУ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО РАДІО

Мета дослідження – розширити знання українців з історії світового українськомовного радіомовлення та збагатити профільний науковий дискурс сектором українськомовного радіо діаспори як його природною складовою.

Методологія дослідження. В основі – метод архівного дослідження. Розширений методою моніторингу, бібліографічно-описовим, методом порівняння в часі аналіз оцифрованих випусків українського щоденника у США «Свобода», провідного видання української еміграції, охопив 1930–1932 рр. Отримані висновки зроблено за результатами аналізу інформації, зібраної з 913 чисел газети та 375 різножанрових матеріалів, які містять цінну інформацію зазначеної тематики.

Результати. Викладено основні передумови та етапи створення першої періодичної радіопроеграми для молодших слухачів у світовому українськомовному радіопросторі. Проаналізовано контент, тематичну та жанрову спрямованість програм на радіо в США, до мікрофона в яких запрошували дітей. Вивчено способи зворотного зв'язку, міру успішності, маркетингову складову, стилістику конструктивної критики, оцінки таких ініціатив сучасниками та проведено аналогії з відповідним сегментом на сучасному етапі. Наголошено на значенні спадкоємності поколінь у процесі розбудови світового українськомовного радіопростору в умовах цифровізації та інтернетизації глобального інформаційного простору. Встановлено, що провідну роль у створенні перших радіопроеграм аналізованої тематики відіграла особистість її керівника, спонсора та натхненника М. Сурмача, наголошено на значенні роботи об'єднаної української громади, мотивованої метою познайомити широкий загал зі своєю культурою засобами медіа. Дано оцінку подібним ініціативам з погляду сучасників загалом та радіопроеграми зокрема.

Новизна. Досліджено та документально відстежено ретроспективу формування закордонного українськомовного медіапростору в контексті створення першої періодичної радіопроеграми для дітей у інонаціональному медіапросторі США початку 30-х рр. ХХ ст.

Практична значущість результатів дослідження полягає в переосмисленні історичного контексту становлення світового українськомовного радіопростору та сприйнятті його як цілісної системи, яка майже століття розгортається в усьому світі.

Ключові слова: архівна періодика, дитяча радіопроеграма, мультикультурний медіапростір, українськомовне радіомовлення.

I. Вступ

Зведена до сторінок підручників з радіожурналістики, вивіренних радянською ідеологічною парадигмою, історія радіомовлення в Україні досі позбавлена цілісної хронологічно осмисленої парадигми поступу національного радіо в різноманітті мовного оформлення, географічних кордонів, соціальних та політичних впливів на його становлення й розвиток. Випущені з поля зору профільної наукової спільноти й радіогодини української еміграції в ефірному просторі інших країн. Про розквіт дитячого радіомовлення в Радянській Україні згадують очевидці, його осмислюють дослідники у своїх працях, утім про його зарубіжну складову досі не сказано. Між тим наймолодші, що із цікавістю спостерігають за радіоефіром уже століття, завжди були вдячними слухачами, постійно мотивуючи продуцентів до створення спеціальних цікавих проєктів, захопливих сюжетів та запальних музичних блоків. Перші дитячі українськомовні радіопрограми в ефірі зарубіжних радіостанцій досі не були предметом дослідження в науковій чи популярній літературі. Через прямоефірний формат мовлення не збереглися й випуски цих програм, про них дізнаємося з фрагментарних, проте таких цінних згадок у періодиці та книгах.

Теоретичною платформою проведеного дослідження є праці: щодо української преси кризь призму національно-духовного самоствердження Н. Сидоренко [17], ролі окремого радіо у становленні незалежності України О. Богуславського [2, с. 212–222], роботи українських редакцій міжнародних радіостанцій аналізованого періоду І. Ципердюка [22, с. 75–82], комунікативних стратегій професійного розвитку журналістів О. Гояна та співавторів [24], а також публікації Т. С. Гиріної окресленої тематики [15; 23, с. 28–34] та ін.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Моніторинг сучасного поступу глобального українського радіо та недосліджений пласт його історичного сегмента зумовлюють визначення мети розвідки, яка полягає у розширенні знань українців з історії світового українськомовного радіомовлення та збагаченні профільного наукового дискурсу сектором українськомовного радіо діаспори як його природною складовою. Об'єктом вивчення є українські години в радіопросторі США в часовому відрізку 1930–1932 рр., що про них дізнаємося зі збережених повідомлень, опублікованих на сторінках найстаршої щоденної українськомовної газети у США «Свобода».

Методологічний апарат наукового пошуку спирається на метод архівного дослідження. Розширений методами моніторингу, бібліографічно-описовим, методом порівняння в часі аналіз оцифрованих випусків українського щоденника у США «Свобода», провідного видання української еміграції, охопив 1930–1932 рр. Висновки зроблено на підставі аналізу інформації, зібраної з 913 чисел газети та 375 різножанрових матеріалів.

III. Результати

Діти, як аудиторія, сприйнятлива до технологічних інновацій та схильна до експериментаторства від появи радіо, завжди були вдячними слухачами. На початку ХХ ст. найпопулярнішою технологічною новинкою, безумовно, стали радіоприймачі. Коштовні, громіздкі та складні у використанні й обслуговуванні вони зачаровували малечу магією звуків, дарованою оточенню. У 1930 р. статус та авторитет промовленого «живого», а тим більше українського слова, переконливо ілюструє думка члена української радіоорганізації: «Найбільшу користь приносить українська радіо-програма таки для українських дітей, роджених в Америці. Коли вони почують українську пісню через радіо, починають почуватися гордими з сього, що вони належать до українського племені і починають розуміти, чому то батьки посилають їх до української коли» [3, с. 3].

У 1931 р. М. Сурмач, українець за походженням, у власності якого перебував знаний у громаді українців Нью-Йорку (США) магазин українських товарів «Сурма», втілював у життя медіапроєкт, який сучасники назвали б «талант-шоу». Тоді це були щотижневі українські програми в ефірі місцевої радіостанції, до мікрофона в ефірі яких запрошували юних талановитих українців. На цей час підприємець уже мав досвід продюсування подібних ініціатив. Покупцям у «Сурмі» пропонували, зокрема, радіоапарати, тоді коштовні громіздкі приймачі, які періодично потребували сервісного обслуговування, що здорожчувало гіпотетичну можливість доступу до радіоефіру. Щоб стимулювати співвітчизників купувати такі пристрої, власник магазину винаймав ефір місцевої радіостанції обмеженої потужності для щотижневої трансляції програми українських пісень. Таким чином, щонеділі о дев'ятій ранку музичні колективи наживо працювали у студії, а до радіоапаратів запрошували відданих прихильників української національної культури. Оголошення та звіти про такі програми періодично публікували в щоденній українській газеті «Свобода», а різноманітні музичні композиції, виконувані на радіо, також можна було придбати в запису на платівках у згаданому магазині.

Вражених слухачів закликали до зворотного зв'язку через листування на адресу редакції англійською мовою із закликом повторити програму чи принаймні забезпечити її періодичність, а також за особистою зустріччю безпосередньо в «Сурмі». До прикладу, після однієї з таких програм, що вийшла в ефір 20 січня 1931 р., «станція дістала около дві сотки листів з різних місцевостей; всі хвалять собі програму і жадають щоб станція на дальше дозволила Українцям давати свої програми» [7, с. 3].

Аби підтримати до них інтерес серед слухачів та численних музикантів, які за власний кошт діставалися до радіостанції та працювали в ефірі, М. Сурмач організував конкурс серед музичних колективів із винагородою, надалі намагався реалізувати маркетинговий потенціал своїх радіоініціатив через підписку. У магазині охочі мали придбати визначені книги вартістю від \$5, за це їхнє прізвище озвучували в ефірі, тож усі охочі могли дістати додаткову рекламу своєму імені, а отже, справі, якщо була така потреба. На момент створення 150 випуску програми в грудні 1932 р. до ініціативи долучилося 186 охочих. Утім для забезпечення ефіром програми на рік необхідно було акумулювати внески 500 вписаних учасників. М. Сурмач аргументував: «Поляки мають програми майже щодня, утримувані і ведені бизнесменами. Одно оголошення на польській програмі коштує від 7,5 до 10 доларів. На українській нічого не коштує, лиш купіть книжок на 5 доларів, а оголошення дістанете даром» [11, с. 4]. Утім охочих долучитися до амбітного проекту залишалось менше від потрібної кількості, тож програма йшла з перервами, а географічне охоплення вибраної аудиторії, яке могло бути більшим за умов найму потужнішої радіостанції, довго не відбувалося.

За таких умов у 1931 р. радіоактивіст реалізує свою нову ініціативу, запрошуючи до участі дитячі колективи та окремих музикантів, талановитих декламаторів тощо. У вересні М. Сурмач публічно оголосив про досягнення домовленості та укладання контракту з радіостанцією WLBX у Нью-Йорку (США) на трансляцію протягом шести місяців української години. Оголошено про вихід програми хронометражем 30 хв. щонеділі о 08.30. Вартість послуг радіостанції за означений період підписантом не уточнювалася, відомо лише, що її розмір перевищував \$1000. Планувалося, що необхідну суму мали зібрати члени громади через купівлю товарів у тому ж магазині. Українців закликали: «Ви маєте знакового, котрий ще не має радія, грамофона, п'яна, електричної пральні, вакюм клінера або щось подібного, що можна набути в Сурмі, то Ви приведіть його до склепу, як Він від нас купить, це буде Ваша зарплата на радіо годину» [5, с. 4]. Запрошувалися всі охочі і до прямої спонсорської підтримки, за це від їхнього імені обіцяли виголосувати поздоровлення, передавати привітання чи комерційні пропозиції. Та найбільшою новинкою для сучасників стала тематична спрямованість програмної концепції – виступи дитячих колективів та презентація талановитих виконавців молодшого віку.

Це перша українськомовна періодична програма для дітей, біля мікрофона в якій також були діти. Відтепер, писав М. Сурмач, «кожда мати і батько має нагоду послухати свою дитину через радіо, також щоб тим заохотити наших дітей до студій музики. Скажіть своїй дитині, що піде грати на радіо, а зара ліпше буде вчитися» [4, с. 3]. Попри веселу тематику та розважальне позиціонування контенту, на значенні присутності української програми в зарубіжному радіоспросторі вже тоді всіляко наголошували: «Хай друзі беруть собі за примір. Використаймо радіо тої зими. Зробім з себе одну велику сімю. Ділімся вражіннями. Зрозуміймо, що ми дійсно є одна сім'я між чужими. Ніхто нам не допоможе, не підтримає, як ми собі самі не допоможемо» [5, с. 4].

Оскільки в ефір програми виходили наживо, а виконавці були хоч і талановитими та натхненними, проте аматорами, від помилки ніхто не був застрахований. У свою чергу, слухачі по той бік звукового екрану вважали кожну передачу ідеальною вітриною для представлення світу цілої культури та національності. Найсуворішими критиками були саме представники своєї громади, на відміну від місцевих членів інших національних общин, помилок вони не вибачали і сприймали за приниження викривлення слів у народних піснях чи невлучення в ноти, про що безапеляційно заявляли в пресі. Між тим радіостанція, час на якій винаймали, жодних заперечень не мала проти роботи за контрактом, а більшість слухачів – представників інших національностей залишалися завороженими мелодійністю української музики. Завбачуючи неминучу критику українців, урядник радіоініціативи писав: «...Та програма є спеціально для Українців, критики котрі даже бояться, щоб Американці не почули помилки від Українців і радять лучше на радіо не йти доки не будемо мати Каруза, Крайслера, Падеревського. Проситься за той контекст вибачити» [4, с. 3].

27 вересня 1931 р. відбулася трансляція першої радіопрограми циклу з маленькими талановитими українцями в головній ролі. Із цієї нагоди М. Сурмач звернувся до слухачів з проханням активного зворотного зв'язку: «Ми жалуємо, що Ви мусите встати рано, щоби слухати тої години, але встаньте, як вже преграємо тоді оберніться на другий бік і спить знов, аж доки їсти не схочеться. Відтак як вже наїстесь, то прийдіть до Сурми і скажіть, що Вам подобалося, а якщо ні купіть собі українських цукорків» [5, с. 4]. Про успіх першого випуску можна судити не лише з особистих подяк його зачинателю, але й численних дзвінків, які надійшли з усього штату, де було чути WBLX станцію: «з Пасейку, з Джерзи Сіти, Стейт Айенд, Йонкерс і других місцевостей» [5, с. 4]. За тиждень М. Сурмач за гордістю написав у своїй колонці в газеті «Свобода»: «Дочекались українські діти Української години на радіо» [6, с. 3].

Зі звіту з прем'єрного випуску, опублікованого в пресі, дізнаємося, що серед іншого в ефірі «Маріка Бондар при п'яні, Михайло Герман на скрипці відіграли Безкоровайного дві композиції, а це: «Спомин з гір» і «Козаченьку, куди йдеш», котрі дуже гарно надаються для радія» [5, с. 4]. За тиждень, у випуску від 4 жовтня 1931 р. «Лиш троє дітей взято на програму: Славця Терно-

пільська, 9 літ, деклямувала “Українка я маленька”, а Петро Ковальчик, 14 літ, учень нашого славного гармоніста Миколи Говпа, грав на гармонії» [6, с. 3]. За кількістю надісланих листів програму визнано успішною. Один з дописувачів навіть надіслав \$1 із проханням адресувати його виконавиці проникливого вірша, рядки якого змусили дорослого чоловіка пустити сльозу гордості за українців та туги за Батьківщиною. Інший чоловік писав, що плакав як почув розмову 4-річної дівчинки О. Орлян, слухачеві здалося, що по радіо говорила його власна донька того ж віку.

Кожен із двадцяти п'яти запрограмованих випусків вражав різноманітністю. Запорука успіху – ретельна підготовка та відбір учасників, які здійснював особисто М. Сурмач безпосередньо в своєму магазині. 1 листопада 1931 р. біля мікрофона «був хлопчик Михась Ошуст, той деклямував і співав “Гей там на горі Січ іде”. Всі казали, що файно. А скільки мав приємности сам хлопчинка; його батько і мати, це вже варта тих пару долярів, що коштує станція, щоб зробити комусь таку приємність» [8, с. 4]. А вже за тиждень 8 листопада 1931 р. зранку у студії радіостанції WLBX зібралися ученики українського композитора та скрипаля Р. Придаткевича у складі «Орхестри, скрипки, мандоліни і співу. Також спеціально запрошено сестри Марійку та Катрусю Терлецьку, вони заспівали дует. Галя Турчин грала, хлопчик деклямував щось нове, що ніде не деклямоване» [8, с. 4].

Попри безперечний успіх, у магазин «Сурма» стікалися й нарікання, переважно технічного характеру, адже багато охочих не мали доступу до місцевої радіостанції. З метою розширення аудиторії завбачливий організатор влаштовував разові трансляції дитячої програми в ефірі потужніших радіостанцій. До прикладу, у будній день 5 листопада 1931 р. о 19.00 українці в Нью-Джерсі (США) мали можливість одноразово почути таку передачу зі станції WAAM, яка, між тим, також була місцевою. М. Сурмач нарікав: «Шкода лиш, що ціла програма не була передана через всі станції в Америці, певно, що кождий Українець, коли почув би, оцінив би належно» [9, с. 4]. Давали таку оцінку не лише українці, так рецензію на аналізовану радіоініціативу було опубліковано в російськомовній газеті «Новое русское слово» (США), де в числі за 25 жовтня 1931 р. українців вітали з реалізацією успішного проєкту, між тим закидаючи суворість редакційної позиції щодо включення композицій іншими мовами [8, с. 4]. Відгуки подібного змісту публікували й інші видання.

Попри анонсований проєкт дитячої програми тривалістю шість місяців, по закінченню 1931 р. інтерес до неї також згас. Причиною тому – нові цікаві ініціативи, які ще багато років продовжували втілювати М. Сурмач. Аудиторія не скупилася на похвали: «Програма на радіо Сурми, що відбувається кождої неділі рано, вже давно проголошена, що “це найкраща програма, яка досі була на радіо”. Та сама програма кождої неділі побиває свій власний рекорд щодо краси й цікавості! Перший раз як грали і співали діти з орхестри п. Гайворонського під проводом п. Придаткевича, то слухачі писали, що то вже краща програма, що може бути. На другу неділю прийшли музиканти (крайові) з Горожанського Клубу Кнінс Кавиті, як люди їх почули, листами нас засипали, “що то таки вже найкраща програма за всі”. Знов на слідуючу неділю приїхали Гуцули з цимбалами й решетом. Люди, їх почули, давай знов змінити рішення, що “Гуцули вже таки грали найкраще”» [10, с. 4].

І хоч періодично тематичні дитячі випуски перестали виходити, утім інтерес молодших слухачів до радіоефіру продовжував підтримуватися завдяки новим ініціативам. Найгучнішою серед них у 1932 р. стала музична оперета М. Лисенка «Коза дєреза», прем'єра якої відбулася 6 листопада в ефірі радіостанції WOV (США), з якою на той час співпрацював М. Сурмач. Виконував програму «Діточий хор угорської церкви в Нью-Йорку під управою І. Палажія, при акомпаніюванні орхестри під управою панни Аделі Кешеляк» [21, с. 1]. З-за океану потому приходили звістки, що Львівська «Правда» писала: «В Америці через радіо дають оперу “Катерину”, “Наталку”, “Козу Дєрезу”, а в Польщі нас 7 мільйонів і допроситися не можемо нічого» [13, с. 4].

Крім внеску М. Сурмача в розбудову дитячого мовлення серед української еміграції цих років, варто згадати виступ дитячого хору Української Рідної Школи під проводом д-ра В. Клодницького в ефірі Скретнонської Республіканської радіостанції 19 липня 1931 р. [19, с. 1]; концерт В. Гроздевича, тоді 13-річного скрипаля й піаністки Ю. Баволяк 23 січня 1932 р. на радіо WICC у Бриджпорті (США) [20, с. 1]; дует Наталії та Ярослава Шиманських (тоді 4 і 11 років), який виконав українські пісні 6 листопада 1932 р. зі станції WCAU (Філадельфія, США) [18, с. 1] тощо.

Відкривалася для молодших слухачів і завіса радіовиробничого процесу. З легкої руки того ж М. Сурмача щонеділі невеликі дитячі групи мали можливість долучитися до музикантів та спільно з ними відвідати радіостанцію. Для цього треба було дістатися до всім знайомого магазину в неділю до 7.30, а звідти всі централізовано їхали на радіо, де о 9.00 розпочинався українськомовний музичний ефір.

На кінець 1932 р. радіо все більше входило в життя пересічних жителів. Голова Українського Пласту при Народному Домі (Нью-Йорк, США) П. Задорецький констатував, що на той момент і з категорії «преміум» радіоприймач «став прожиточним в кожній хаті, а декуди навіть необхідним, особливо там, де є діти» [16, с. 1]. Рекламу радіоприймачів у громаді українців також адресува-

лася турботливим батькам, адже «Ви і ваші діти будуть щасливі коли таке чудове радіо заграє у вашім домі» [1, с. 4]. А коли в ефірі довго не було тематичних дитячих випусків, до магазину приходили батьки й цікавилися, що вони мають відповісти своїм дітям на питання, коли ж ті почують спеціальну програму для наймолодших.

Мирон Сурмач у 1932 р. презентував новий проєкт. Відтепер щотижня для загалу відкривали творчість різних українських земель: «Гуцули, Закарпаття, Лемківщина, Бойки, Поділля, Західна часть Галичини й Полтава. Дальше в програмі є Покуття, Полісся, Холмщина, Чорноморці, Кубань і т. д.» [12, с. 4]. Місія ініціативи полягала в ознайомленні слухачів із різноманітною творчістю єдиного українського народу, демонстрації співвітчизникам та представникам інших національних груп багатства нашої культури. Уже традиційно кожна наступна програма не була схожа на попередню, а композиції, які підлягали оголошенню, мали не лише глибоке народне коріння, але й створювалися сучасниками, тож були актуальними, модними та популярними. Відмінністю від попередніх сезонів було те, що слухачів не лише веселили бадьорими музичними мотивами, але й готували відчити – кількахвилинні огляди, часто англійською мовою, з повідомленням про землю, її багатства, історію та сучасний стан. В одній із них говорили так: «Добрий день вам, шановні слухачі і почесні члени української радіо програми! Сьогодні Волинь. Для нас, Галичанин, Волинь лежить на північний схід від Львова. Між Поділлям і Поліссям, між ріками Буг і Тетерево. Земля там чорна, чим дальше на північ, то пісковата. Ліси дубові і соснові. Головне заняття людей: хліборобство, садівництво, бджільництво та управа цукрового буряка. Випас худоби тепер незначний, колись поширений...» [12, с. 4]. І хоч організаційних проблем залишалося вдосталь, змістова частина завжди була різноманітною, як багатою є творчість українського народу, у тому числі і на радіо.

IV. Висновки

Діти, як радіоаудиторія, що потребує спеціальної уваги радіопроцентів в історичній перспективі й нині, сприйнятливі до технологічних інновацій та тематично-змістових нововведень. Попри те, що підготовка таких програм вимагає максимальної відповідальності, часто якісний контент живе в медіапросторі роками, радіопостановки не втрачають своєї актуальності. Ефіри перших дитячих передач не збереглися, однак навіть на підставі коротких, часто фрагментарних згадок тих часів можна робити висновки щодо їхньої якості та високого рівня виконання, а зміст залишився цікавим та актуальним донині.

Майже століття тому автори бралися до виготовлення дитячих радіопрограм, спираючись на власні уявлення про те, як вони мали звучати та з якого контенту складатися. Сучасникам доступне потужне підґрунтя в контексті історії, теорії підготовки, соціології, утім часто ним нехтують, відтак припускаються помилок, висновки з яких уже зроблені історією.

Вирішення дискусійних питань у процесі передачі досвіду поколінь перспективне в контексті подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Без цента завдатку доставимо радіо до Вашої хати. *Свобода*. 1930. Ч. 252. С. 4.
2. Богуславський О. «Визволення» веде до «Свободи»: внесок одного радіо в незалежність України, або Свобода як окраєць хліба. *Телевізійна й радіожурналістика*. 2007. Вип. 7. С. 212–222.
3. В справі радіо-організацій. *Свобода*. 1930. Ч. 36. С. 3.
4. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1931. Ч. 224. С. 3.
5. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1931. Ч. 227. С. 4.
6. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1931. Ч. 235. С. 3.
7. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1931. Ч. 25. С. 3.
8. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1931. Ч. 254. С. 4.
9. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1931. Ч. 261. С. 4.
10. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1932. Ч. 13. С. 4.
11. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1932. Ч. 157. С. 4.
12. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1932. Ч. 246. С. 4.
13. Вісті з січового базару «Сурма». *Свобода*. 1932. Ч. 293. С. 4.
14. Галактіон Чіпка. Харківські радіопроеграми. *Свобода*. 1930. Ч. 134. С. 2.
15. Гиріна Т. Українськомовне радіо у світовому медіапросторі : монографія. Запоріжжя, 2018. 296 с.
16. Задорецький П. Radio. Практичні поради, як з ним обходитися. *Свобода*. 1932. Ч. 298. С. 1.
17. Сидоренко Н. Українська таборова преса першої половини ХХ століття: проблеми національно-духовного самоствердження : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.08. Київ, 2000. 34 с.
18. Українська година на радіо в Філадельфії. *Свобода*. 1932. Ч. 259. С. 1.
19. Українська година на радіо. *Свобода*. 1931. Ч. 165. С. 1.
20. Українська програма на радіо. *Свобода*. 1932. Ч. 18. С. 1.
21. Українська програма на радіо. *Свобода*. 1932. Ч. 258. С. 1.

22. Ципердюк І. Висвітлення трагедії Голодомору (1932–1933) в актуальних програмах Української редакційної служби «Голос Америки», «BBC», «Dw», Ватиканське радіо та Радіо Свобода. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2020. № 2. С. 75–82.
23. Hirina T., Zykun N. Chronicles of Affirmation of the Image of Ukrainians in the North American Multicultural Media Space (1930 – beginning of 1931). *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2020. № 2. С. 28–34.
24. Goian O., Goian V., Biletska T., Bessarab A., Zykun N. Communicative Strategies of Professional Development of a TV and Radio Journalist: Psychotypology and Social Model. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2020. Vol. 9. № 5. September. P. 147–157. DOI: <https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0093/>

References

1. Bez tsenta zavdatku dostavymo radio do Vashoyi khaty [We will deliver the radio to your house without a deposit]. (1930). *Svoboda*, 252, 4 [in Ukrainian].
2. Bohuslavskiy, O. (2007). «Vyzvolennia» vede do «Svobody»: vnesok odnogo radio v nezalezhnist Ukrainy, abo Svoboda yak okraiets khliba [Liberation leads to Freedom: the contribution of one radio to the independence of Ukraine, or Freedom as the breadbasket]. *Televiziina radiozhurnalistyka*, 7, 212–222 [in Ukrainian].
3. V spravi radio-orhanizatsii [In the case of radio organizations]. (1930). *Svoboda*, 36, 3 [in Ukrainian].
4. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1931). *Svoboda*, 224, 3 [in Ukrainian].
5. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1931). *Svoboda*, 227, 4 [in Ukrainian].
6. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1931). *Svoboda*, 235, 3 [in Ukrainian].
7. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1931). *Svoboda*, 25, 3 [in Ukrainian].
8. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1931). *Svoboda*, 254, 4 [in Ukrainian].
9. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1931). *Svoboda*, 261, 4 [in Ukrainian].
10. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1932). *Svoboda*, 13, 4 [in Ukrainian].
11. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1932). *Svoboda*, 157, 4 [in Ukrainian].
12. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1932). *Svoboda*, 246, 4 [in Ukrainian].
13. Visti z sichovoho bazaru «Surma» [News from Sich Bazaar «Surma»]. (1932). *Svoboda*, 293, 4 [in Ukrainian].
14. Halaktion Chipka «Kharkivski radioprogramy» [Kharkiv radio programs]. (1930). *Svoboda*, 134, 2 [in Ukrainian].
15. Hirina, T. (2018). Ukrainskomovne radio u svitovomu mediaprostorii: monohrafiia [Ukrainian language radio in the world media space]. *Zaporizhzhia* [in Ukrainian].
16. Zadoretskyi, P. (1932). Radio. Praktychni porady, yak z nym obkhodytysia [Radio. Practical advice on how to deal with it]. *Svoboda*, 298, 1 [in Ukrainian].
17. Sydorenko, N. (2000). Ukrainska taborova presa pershoi polovyny XX stolittia: problemy natsionalno-dukhovnoho samostverzhennia [Ukrainian camp press of the first half of the twentieth century: problems of national-spiritual self-affirmation]. (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
18. Ukrainska hodyna na radio v Fyladelfii [Ukrainian Radio Hour in Philadelphia]. (1932). *Svoboda*, 259, 1 [in Ukrainian].
19. Ukrainska hodyna na radio [Ukrainian hour on the radio]. (1931). *Svoboda*, 165, 1 [in Ukrainian].
20. Ukrainska prohrama na radio [Ukrainian program on the radio]. (1932). *Svoboda*, 18, 1 [in Ukrainian].
21. Ukrainska prohrama na radio [Ukrainian program on the radio]. (1932). *Svoboda*, 258, 1 [in Ukrainian].
22. Tsyperdiuk, I. (2020). Vysvitlennia trahedii Holodomoru (1932–1933) v aktualnykh prohramakh Ukrainskoi redaktsiinoi sluzhby «Holos Ameryky», «BBC», «Dw», Vatykanske radio ta Radio Svoboda [Coverage of the Holodomor Tragedy (1932–1933) in the Topical Programs of the Ukrainian Editorial Office of Voice Of America, Bbc, Dw, Vatican Radio, And Radio Liberty]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Sotsialni komunikatsii*, 2, 75–82 [in Ukrainian].

23. Hirina, T. & Zykun, N. (2020). Chronicles of Affirmation of the Image of Ukrainians in the North American Multicultural Media Space (1930 – beginning of 1931). *Derzhava ta rehiony. Serii: Sotsialni komunikatsii*, 2, 28–34 [in English].
24. Goian, O., Goian, V., Biletska, T., Bessarab, A., & Zykun, N. (2020). Communicative Strategies of Professional Development of a TV and Radio Journalist: Psychotypology and Social Model. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 9, 5 September, 147–157. DOI: <https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0093/> [in English].

Стаття надійшла до редакції 02.02.2020.

Received 02.02.2020.

Bessarab A., Hyrina T. The First Children's Talent Show in the History of Ukrainian Radio Broadcasting

The study objective is to expand the awareness of Ukrainians on the history of world Ukrainian-language radio broadcasting and to enrich the profile scientific discourse with the sector of Ukrainian-language radio of diaspora as its natural component.

Research methodology. The study is based on the archival research method. The analysis of digitized issues of the Ukrainian daily in the USA «Svoboda», the leading publication of Ukrainian emigration, was expanded with method of monitoring, bibliographic-descriptive method, and method of comparison in time and covered 1930–1932. The obtained conclusions were made, based on the results of the analysis of information collected from 913 issues of the newspaper and 375 materials of various genres, which contain valuable information on this topic.

Results. The main preconditions and stages of creation of the first periodical radio program for younger listeners in the world Ukrainian-language radio space are stated. The content, thematic and genre orientation of radio programs in the USA, in which children were invited to the microphone, were analyzed. The methods of feedback, success rate, marketing component, style of constructive criticism, evaluation of such initiatives by contemporaries are studied and analogies to the relevant segment at the present stage are made. The importance of succession of generations in the process of development of the world Ukrainian-language radio space in the conditions of digitalization and internetization of the global information space is emphasized. It was established that the leading role in the creation of the first radio programs on the analyzed topic was played by the personality of its leader, sponsor and inspirer M. Surmach and the importance of the work of the united Ukrainian community motivated to acquaint the general public with its culture through the media is emphasized. The significance of such initiatives for contemporaries in general and the radio process in particular is assessed.

Novelty. For the first time, a retrospective of the formation of a foreign Ukrainian-language media space in the context of the creation of the first periodical radio program for children in the international media space of the United States in the early 1930s was carefully researched and documented.

The practical significance of the results of the study lies in rethinking the historical context of the formation of the world Ukrainian-language radio space and its perception as a holistic system that has been unfolding around the world for almost a century.

Key words: archival periodicals, children's radio program, multicultural media space, Ukrainian-language radio broadcasting.

Бессараб А. А., Гиріна Т. С. Первое детское талант-шоу в истории украинского радио

Цель исследования – расширить знания украинцев по истории мирового русскоязычного радиовещания и обогатить профильный научный дискурс сектором русскоязычного радио диаспоры как его неотъемлемой частью.

Методология исследования. В основе статьи – использование метода архивного исследования. Расширенный методами мониторинга, библиографически-описательным, методом сравнения во времени анализ оцифрованных выпусков украинского дневника в США «Свобода», ведущего издания украинской эмиграции, охватил 1930–1932 гг. Выводы сделаны по результатам анализа информации, собранной из 913 номеров газеты и 375 разножанровых материалов, в которых содержатся ценные данные по рассматриваемой тематике.

Результаты. Изложены основные предпосылки и этапы создания первой периодической радиопрограммы для младших слушателей в мировом украиноязычном радиозэфире. Проанализированы контент, тематическая и жанровая направленность программ на радио в США, к микрофону в которых приглашали детей. Изучены способы обратной связи, степень успешности, маркетинговая составляющая, стилистика конструктивной критики, оценки таких инициатив современниками и проведена аналогия с соответствующим сегментом на современном этапе. Отмечено преемственность поколений в процессе развития мирового украиноязычного радиопространства в условиях цифровизации и интернетизации глобального информационного пространства. Установлено, что ведущую роль в создании первых радиопрограмм рассматриваемой тематики сыграла личность ее руководителя, спонсора и

вдохновителя М. Сурмача и отмечена работа объединенной украинской общины с целью познакомить широкую общественность со своей культурой средствами медиа. Дана оценка значению подобных инициатив для современников в целом и радиопроцесса частности.

Новизна. *Впервые тщательно исследована и документально отслежена ретроспектива формирования зарубежного украиноязычного медиапространства в контексте создания первой периодической радиопрограммы для детей в инациональном медиапространстве США начала 30-х гг. XX в.*

Практическая значимость *результатов исследования заключается в переосмыслении исторического контекста становления мирового украиноязычного радиопространства и восприятии его как целостной системы, которая почти сто лет разворачивается во всем мире.*

Ключевые слова: *архивная периодика, детская радиопрограмма, мультикультурное медиапространство, украиноязычное радиовещание.*